

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

שו"ת בענין הדלקת נרות שבת

הדלקת נרות אם במקום אכילה או במקום הלינה

שאלה: זוג המתארח בשבת, ומקום הלינה הינו בבית אחד, ומקום האכילה בבית אחר, היכן ידליקו נרות שבת.

תשובה: לכתחילה מקום האכילה עיקר, ואף שלהלכה מברכים גם על מקום הלינה, כהיום שיש תאורת חשמל, לכתחילה אין לברך על נרות במקום הלינה, שכן אין מברכים על תוספת אורה משום שלום בית, ואולם בשעת הדחק אפשר להקל לברך גם על מקום הלינה, ומוטב שיאכל שם כזית מזונות וכדומה, או שיעשה שם איזה תשמיש לצורך הסעודה, [בהרחבת הדברים עיין הערה¹], ועדיף בכל אופן שאינו מדליק

אכילה, וכן מבואר גם בשולחן ערוך (סימן רעג ס"ז) שאם מצטער הרבה מותר לו לאכול סעודתו בחצר שלא במקום הנר, וכתב המשנה ברורה (סקל"ב) שזה דוקא במצטער הרבה, ועוד הביא מהפמ"ג שאף באופן זה לכתחילה יקדש במקום הנר, שעיקר מצוות הנר היא במקום הסעודה, ובמהרי"ל (סי' ג) כתב דמברכים גם הדלקת הנר משום שלום בית, ונחלק על הסמ"ג שכתב שאין מברכים על שלום בית, ובשולחן ערוך (סימן רסג ס"ה) הביא ב' דעות אם מברכים על הדלקת הנר ביום הכיפורים, ובמשנה ברורה (סקל"ה) ביאר דהמחלוקת בין ב' הדעות היא אם מברכים על נר שהוא משום שלום בית, אף שאין סעודה ביום הכיפורים, ואמנם בביאור הגר"א ביאר הטעם שאין מברכים משום שהדלקת הנר ביום הכיפורים היא משום מנהג ועל מנהג אין מברכים, ובשולחן ערוך (סימן תרי"ב) הביא שיש נוהגים לברך, וכתב הרמ"א שכן המנהג לברך, והיינו שמברכים אף על הדלקת הנר משום שלום בית.

1. בגמרא שבת (כה ע"ב) "הדלקת נר בשבת חובה", וברש"י פירש "חובה כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור", והרי בדבריו שעיקר מצוות הדלקת הנר היא משום כבוד שבת במקום הסעודה, וכן כתבו גם התוספות "הדלקת נר בשבת חובה, פירוש במקום סעודה, דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג", וכן העתיק להלכה הרמ"א (סימן רסג ס"י) "ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, אבל לא בשאר הנרות שבבית (א"י)", ובהמשך הגמרא מבואר דין נוסף בהדלקת הנרות מהפסוק ותזנח משלום נפשי לחייב הדלקת נרות שבת, ופירש רש"י שזהו מקור לחיוב הדלקת נרות משום שלום בית שלא יכשל בדבר מפני החשיכה, וכן העתיק הרמב"ם (הלכות שבת פ"ה ה"א) דיש חיוב הדלקת נרות שבת גם אם אין לו מה יאכל משום עונג שבת, ומכל מקום עיקר מצוות ההדלקה היא במקום האכילה כמבואר, ומשום כך כתב המגן אברהם (שם סקכ"א) וטוב לזיזהר לכתחלה להדליק במקום

במקום האכילה שיכבה את תאורת החשמל קודם הדלקת הנרות², ולאחר ההדלקה קודם הברכה תדליק גם את תאורת החשמל, ובכך אין הנרות באות כתוספת אורה, ותעמוד הברכה גם על תאורת החשמל³.

האוכלים סעודה באולם היכן ידליקו

שאלה: האוכלים סעודה באולם היכן ידליקו נרות.

תשובה: לכתחילה עדיף להדליק במקום האכילה שהוא באולם⁴, ואולם אם אי אפשר להם להדליק באולם ידליקו בבית וצריך להקפיד שידלקו הנרות עד שיחזרו לביתם⁵.

זה "שרגא בטיהרא מאי אהני" כמו שאמרו לגבי בדיקת חמץ שאור הנרות ביום אין לו משמעות, שכן הדלקת הנרות מלבד האור שבה יש בה גם חשיבות לסעודה בעצם מציאות הנרות וכמבואר במשנה ברורה (סימן רסג סק"מ) שאם אוכל מבעוד יום אף שעדיין יום יש לו הנאה ושמחה בשעת אכילה מן הנרות, וסיים שם המשנה ברורה שמצוה מן המובחר שיעשה נרות ארוכות שיהיו דולקות עד הלילה אף שרוצה לאכול מבעוד יום.

3. כפי שנתבאר שאין מברכים על תוספת אורה משום שלום בית ועל כן העצה היא לכבות את תאורת החשמל בשעת הדלקת הנרות ובכך מועילה הדלקת הנרות משום שלום בית לברך עליה בפני עצמה, ויותר טוב כאשר קודם הברכה תדליק את תאורת החשמל שבכך נכללת גם היא בברכתה, ובוה מועיל למה שכתבו הרבה מן הפוסקים לעורר שאין משמעות כלל לאור הנרות במקום שיש תאורת חשמל וזהו כעין המבואר בגמרא בפסחים שרגא בטיהרא מאי אהני, ומשום כך כתבו לדון שלא נוכל לברך כלל על הדלקת הנרות במקום שיש תאורת חשמל, ולטעם זה לא מועיל גם מה שמכבה את האור בשעת ההדלקה דסוף סוף אחר כך כשחזרת ומדליקה את החשמל אין משמעות לנרות כלל, ונמצא שאינה נהנית כלל מהנרות, ולכך מועיל שתכלול גם את הדלקת החשמל בהדלקת הנרות ותחול הברכה גם על הדלקת החשמל

4. כפי שכבר נתבאר לעיל שעיקר מצוות ההדלקה היא במקום הסעודה, ואף שאינם סועדים בביתם מקום הסעודה טעון נרות וידליקו שם בברכה.

ובשולחן ערוך (רסג ס"ח) כתב בבי' או ג' בעלי בתים האוכלים במקום אחד ש"א שכל אחד מברך על מנורה שלו וי"א שאחד מברך לכולם, ונקט השולחן ערוך להחמיר ולחוש לדעה השנייה שספק ברכות להקל, אבל הרמ"א כתב שמנהגינו שכל אחד מברך כדעה הראשונה, ובפרי מגדים (א"א סימן רסג סק"א) כתב שאף לדעת הרמ"א שמברכים על תוספת אורה, הברכה שמברכים על שלום בית היא דווקא בהדלקה בבית אפל אבל באכסדרה שאורה רב מחמת אור הלבנה אין מברכים, והיינו שאין מברכים על תוספת אורה משום שלום בית, וכן כתב גם בשערי תשובה (סימן רסג סק"ד) בשם הפנים מאירות, ומשום כך בזמנינו שיש אור ע"י החשמל אין לברך על תוספת אורה בהדלקת הנרות משום שלום בית.

ומכל מקום כתב במג"א (סק"ז) על אותם האוכלים בחצר "ואפשר דאם באותו מקום היה קצת חשך ומשתמש שום דבר לאור הנר ליכא איסורא", ובמשנה ברורה (סקמ"א) העתיקו וכתב להלכה כן, וציין ע"ז בשעה"צ שאף שהמג"א כתב זאת בלשון אפשר כן הלכה, אלא שהוסיף המשנה ברורה בשם דרך החיים להצריך שתהיה ההשתמשות לצורך הסעודה, ומטעם זה כל משתמש לאור הנר לצורך הסעודה אף אם יש תאורת חשמל יכול לסמוך ולברך במקום הלינה, וכל שכן שאם אוכל משהו במקום הנרות בוודאי מועיל לו לברכה.

2. אבל אם מדליק במקום האכילה אין צריך לכבות את תאורת החשמל קודם ההדלקה ואין אומרים על

הדלקת נרות בלובי בית החולים

שאלה: אישה המאושפזת בבית החולים, ואין אפשרות להדליק נרות בחדרה או בחדר האוכל אלא רק בלובי בית החולים או בפרוזדורים האם תוכל להדליק שם נרות בברכה או לא.

תשובה: אם אור הנרות מאיר למקום האכילה, או למקום השינה תוכל להדליק בברכה⁶, ואם לא, תאכל כזית מזונות וכדומה סמוך לאור הנרות ובכך תוכל להדליק שם בברכה⁷.

אם ידליק בביתו כשאשתו מדליקה במקום אחר

שאלה: אדם שאשתו שוהה בבית החולים בשבת ומדליקה שם נרות האם ידליק גם הוא בביתו או לא, ואף אם מחויב בהדלקה אם צריך לברך על הדלקתו או לא.

תשובה: ידליק גם הוא בביתו, אולם צריך שהאישה תדליק תחילה ורק לאחר מכן ידליק הוא בביתו בברכה⁸.

6. וגם לדברים המבוארים לעיל (בשאלה על מקום הדלקת הנרות) שאין מברכים על תוספת אורה משום שלום בית, וכל שיש תאורת חשמל בחדר השינה שאינו מקום האכילה אין לברך על הדלקת הנרות בו, ולפי זה בבית החולים שיש אור בחדרים ואין חשיכה מוחלטת היה מן הראוי שלא תועיל ההדלקה בפרוזדור אף אם בוקע ממנה אור לחדר, מכל מקום היות ובחדר בבית החולים רגילות לאכול שם, אף שאינה סועדת בו את סעודתה, מספיק שתאכל משהו בחדרה שבזה תוכל לברך אף על תוספת אורה, וכפי שמבואר במשנה ברורה (סימן רסג סקמ"א) שכל שעושה צרכי סעודה מועיל בזה לברך, וכל שכן כאשר אוכלת שם ממש.

7. כמבואר בהערה הקודמת דברי המשנה ברורה בשם המג"א שכל שעושה איזה תשמיש במקום הדלקת הנרות מועיל לה לברכה אף שהנרות כבים קודם שתחזור לביתה בלילה, ובשם הדרך החיים הביא להצריך שיהיה תשמיש שהוא צורך הסעודה, וא"כ באשה זו האוכלת איזה דבר לאור הנרות מועיל לה לברכה.

8. בשולחן ערוך (סימן רסג ס"ו) כתב לגבי בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם שצריכים להדליק נר

5. כמבואר לעיל מדברי מהרי"ל (סי' נג) שכתב שמברכים גם על הדלקת הנר משום שלום בית, ונחלק על הסמ"ג שכתב שאין מברכים על שלום בית, ובשולחן ערוך (סימן רסג ס"ה) הביא ב' דעות אם מברכים על הדלקת הנר ביום הכיפורים, ובמשנה ברורה (סקכ"ה) ביאר דהמחלוקת בין ב' הדעות היא אם מברכים על נר שהוא משום שלום בית, אף שאין סעודה ביום הכיפורים, ואמנם בביאור הגר"א ביאר הטעם שאין מברכים משום שהדלקת הנר ביום הכיפורים היא משום מנהג ועל מנהג אין מברכים, ובשולחן ערוך (סימן תרי ס"ב) הביא שיש נוהגים לברך, וכתב הרמ"א שכן המנהג לברך, והרי דלדעת הרמ"א ודאי מברכים אף על הדלקת הנר משום שלום בית, ואף לדעת השולחן ערוך להבנת הגר"א בדבריו בהלכות יוה"כ מברכים, ומשום כך ידליקו במקום הלילה בברכה, ואולם יש להקפיד שיהיו הנרות ארוכים שידלקו עד שיחזרו לביתם כפי שכתב בשולחן ערוך (רסג ס"ט) שאותם המדליקים בזוויות הבית ואוכלים בחצר אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה הוי ברכה לבטלה, וביאר המשנה ברורה (סקמ"א) שכיון שנרות אלו הדליקים לשלום בית שלא יכשל בעץ ואבן וכאשר חוזר לביתו כבר כבו הנרות אין בהם שום תועלת ומשום כך ברכתו לבטלה.

האם מנורת חשמל מועילה לנר שבת

שאלה: האם אפשר להדליק נרות שבת בנרות חשמל.

תשובה: בשעת הדחק כאשר אין לו נרות זמן ניתן לסמוך ולהדליק בנרות חשמל⁹, ומוטב שיהיו נורות ניאון שיש בהם ניצוץ, ואולם כאשר אין בהישג יד אלא נורות פלורסנט ניתן לסמוך ולהדליק גם בזה בברכה¹⁰.

פענח והאחיעזר, וכפי שהאריך בדבריו (ח"ג סימן ס) להעמיד שהמדליק את אור החשמל בשבת חייב משום מבעיר ממש, ועוד העידו על הגר"ח מבריסק שבירך מאורי האש על אור החשמל, ובפרט שברמב"ם (שבת פ"ה ה"א) כתב גדר חיוב הדלקת נרות שבת "ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות ערוך (סימן רסג ס"ב), ומשמע שאין המצווה על מעשה ההדלקה כמו לגבי נר חנוכה, אלא שיהיה נר דלוק, להאיר את החשיכה, וא"כ כל שיש נר דלוק המאיר את החשיכה יוצאים בו יד"ה, וזה ודאי מתקיים גם באור החשמל, ומשום כך אף שלכתחילה יש להדליק בנרות שיש בהם פתילה ושמן כפי צורת תקנת חז"ל מכל מקום בשעת הדחק אפשר להקל ולהדליק בנרות חשמל בברכה.

10. היות ובנרות ניאון יש מתכת המתלבנת ממש ונידונית כאש אף שאין בה פתילה ושמן חשוב כהדלקת אש ממש, אבל נורות פלורסנט שאין בהם כלל ניצוץ של אש אלא גז המאיר יש לדון שבזה לא מתקיימת תקנת הדלקת נרות, ואולם גם בזה יש להקל בשעת הדחק כפי שכתב בספר תורת שבת (לנכד הקרבן נתנאל, סימן רסג סק"א) "ומאחר שהוכחתי דמצות נר שבת הוא במאירת הנרות ולא בנר עצמו, לכן נראה לעני"ד שמותר להדליק באור ע"י הנעשה לו בתולדות האור שקורין גאז דזה מאיר כאור היום", ועל כן באופן שאין באפשרותו להדליק אלא נורת פלורסנט ניתן להקל להדליק בברכה.

שבת בברכה בחדרם, ובביאור הלכה הביא דעת הדרך החיים שכתב שדין זה הוא דווקא בבחורים שאין להם אשה, אבל כל שיש לו אשה אינו מדליק בברכה אף שהוא במקום אחר, ואולם בעולת שבת, תוספת שבת, פרי מגדים, חיי אדם, ושאר האחרונים כתבו שכל שהוא במקום אחר חייב להדליק בברכה ואין חילוק בין אם הוא נשוי אם לאו, וכן הכריע הביאור הלכה, ולפ"ז אף שאשתו מדליקה בביתו, כיון שהוא במקום אחר מחוייב הוא להדליק במקום שהותו, ומשום כך פשוט וברור שהבעל שנמצא בביתו מחוייב הוא בהדלקה בברכה ואינו יוצא בהדלקת אשתו, ואולם בשולחן ערוך (שם ס"ז) כתב אורח שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להשתתף בפרוטה, ומשמע שכל שמדליקים עליו בביתו אע"פ שאינו נמצא בביתו בשבת כלל, כיון שאין לו חדר מיוחד ועיקר מקומו הוא בביתו משום כך יוצא בהדלקת ביתו, ורק כאשר יש לו חדר מיוחד נחשב חדר זה כביתו ולא מועילה לו הדלקת אשתו, ואשה הנמצאת בבית החולים שאין לה חדר מיוחד עבורה, מן הראוי הוא שגדון את הדלקת בעלה בבית כהדלקה גם עבורה, ואחר שהדליק בעלה בבית לא תוכל לשוב להדליק ולברך, ומשום כך צריך קודם שידליק שתדליק אשתו בברכה, ורק לאחר מכן ידליק הוא

9. בהגדרת אור החשמל כבר האריכו לדון גדולי הפוסקים, ובשו"ת מלמד להועיל (אור"ח סימן מו) הביא מתשובת בית יצחק (יו"ד סימן קכ) שכתב שאפשר לקיים בזה הדלקת נרות שבת, וכן הורה הצפנת

ברכת ישראל כח להרב רוני
ליקר שליט"א על סיועו
בהדפסת הגליון

לתרומות והנצחות, להערות
והארות, ולקבלת העולן במיל ניתן
ליצור קשר 052-7175517
a0527175517@gmail.com

ברכת ישראל כח להרב אריה
שינפלא שליט"א על סיועו
בהדפסת הגליון